

Türkiye’de Eğitim Gören Misafir Askerî Personelin Kültürel Etkileşimi ve Uyumu*

Cultural Interactions and Integration of Guest Military Personnel in Turkey

Selçuk CANTÜRK**
Adem BAŞPINAR***

Öz

Türkçede askerî eğitim kurumlarını ve askerî öğrencileri ele alan literatür çok azdır. Bunun yanında Türkiye’de eğitim gören misafir askerî öğrencilere yönelik çalışmalar ise son derece sınırlıdır. Bu çalışmanın amacı, “Hava Harp Okulu”, “Deniz Harp Okulu” ve “Sağlık Bilimleri Üniversitesi”nde eğitim gören misafir askerî personelin kültürel etkileşimini ve uyumunu değerlendirmektir. Bu amaca uygun olarak nitel araştırma yönteminin olgubilim deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunun belirlenmesinde ise amaçlı örneklemenin bir parçası olan maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Bu kapsamda Hava Harp Okulunda eğitim gören 14 misafir askerî öğrenci yanında yüzbaşı, teğmen ve bir sivil personel olmak üzere toplam 3 personelle; Deniz Harp Okulunda eğitim gören 8 misafir askerî öğrenci yanında albay, yarbay ve yüzbaşı rütbelinde görev yapan 3 askerî personelle; Sağlık Bilimleri Üniversitesinde eğitim gören 10 misafir askerî öğrenci yanında teğmen rütbesindeki askerî personelle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Veriler, öğrencilerin Türkiye’deki öğrenme süreçlerine ilişkin duyguları, düşünceleri ve deneyimlerini ortaya koymak amacıyla geliştirilen “Misafir Askerî Personel Kültürel Etkileşim ve Uyum Değerlendirme Formu” ile öğrencilerle ilgilenen TSK personelinin Programın eğitim çıktılarını ve öğrencilerin deneyimlerini değerlendirme amacıyla geliştirilen “MAP Yetkili Subay Değerlendirme Formu” ile toplanmıştır. Her bir görüşme ortalama 30-35 dakika sürmüş olup ses görüşmeler kayda alınarak çözümlenmiştir. Çözümlemeler her iki araştırmacı tarafından Maxqda nitel veri analizi programıyla ayrı ayrı

* Bu çalışma Selçuk Cantürk tarafından Milli Savunma Üniversitesi ATASAREN’de Askeri Sosyoloji programında 2021 yılında Adem Başpınar danışmanlığında hazırlanan “Türkiye’de Eğitim Gören Misafir Askerî Personelin Kültürel Etkileşimi ve Uyumu” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Sorumlu yazar, Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Askerî Sosyoloji Yüksek Lisans Programı, Eposta: selcukcanturk1@gmail.com, Orcid ID: 0000-0003-4903-5389.

*** Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Eposta: abaspinar@klu.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-2125-1832

kodlanarak tema listesi çıkarılmıştır. Analizler sonucunda askerî eğitim programının farklı ülke askerî öğrencileri arasında kültürel etkileşim sağlamanın yanı sıra ülkeler arası ilişkilerin geliştirilmesi noktasında önemli görüldüğü; misafir askerî öğrencilerin Türkiye'de eğitim alma kararında daha çok dinî ve kültürel yakınlığın etkisinin önemli görüldüğü değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Askerî sosyoloji, kamu diplomasi, askerî diplomasi, kültürleşme, yabancı askerî eğitim, misafir askerî personel.

Abstract

Very few studies are found in the literature in Turkish dealing with military education institutions and military students. In addition, the studies on foreign military students studying in Turkey are extremely limited. The aim of this study is to evaluate the cultural interactions and integration of foreign military personnel studying at the Air Force Academy, the Naval Academy, and the University of Health Sciences in Turkey. The phenomenological design, a qualitative research method, has been used in accordance with this purpose. Maximum variation sampling, a type of purposive sampling, has been used to identify the study group. In this context, in-depth interviews have been conducted with 14 foreign military students studying at the Air Force Academy alongside three personnel (i.e., one captain, one lieutenant, and one civilian); eight foreign military students studying at the Naval Academy alongside three military personnel (i.e., one colonel, one lieutenant colonel, and one captain); and 10 foreign military students studying at the University of Health Sciences alongside eight military personnel with the rank of lieutenant. The data have been collected using the researcher-developed Foreign Military Personnel Cultural Interaction and Integration Evaluation Form for the purpose of revealing the feelings, thoughts, and experiences regarding the students' learning processes in Turkey and GMP Authorized Officer Evaluation Form for the purpose of evaluating the training outcomes of the Turkish Air Force (TAF) personnel assigned to the students and the students' experiences. Each interview lasted an average of 30-35 minutes; the interviews were analyzed by making voice recordings. Both researchers coded the analyses separately using the qualitative data analysis program MAXQDA and prepared a theme list. As a result of the analyses, the military education program has been evaluated to be important in terms of developing international relations as well providing cultural interactions between the military students of different countries; the effect of religious and cultural affinity was evaluated to be more important in the foreign military students' decision to study in Turkey.

Keywords: Military sociology, public diplomacy, military diplomacy, acculturation, foreign military education, foreign military personnel.

Summary

Introduction

This research aims to evaluate the foreign military training program, which has been implemented in Turkey for a long time, over guest military personnel (GMP). Interviews with the GMPs studying at the Air Force Academy, Naval Academy, and the University of Health Sciences as well as the Turkish military personnel handling the GMPs in these institutions have been evaluated in this context. The reasons the foreign students involved in the GMP program chose Turkey, their cultural interactions, and their integration have until now not been academically evaluated.

Foreign military training has been practiced in Turkey since 1935. In accordance with armies all over the world beginning to be used in the context of public diplomacy, activities have been carried out from the level of observations up to military collaborations in the Turkish Air Force (TAF; Ateş, 2016, p. 130). Among these activities, the most prominent is the GMP program, just as in examples of various countries. To date, 4,277 GMPs have graduated from the National Defense University.

The Turkish literature has a limited number of studies focusing on GMPs. These studies also contain general evaluations. This study will for the first time carry out work that focuses on the GMPs themselves. The study is assumed to make original contributions to the field in this respect.

Method

This section involves the study design, study group, data collection tool, and data collection and analysis processes.

Research Design

This study uses the phenomenological design, a qualitative research method. Cultural interaction is a sociological phenomenon; however, how this phenomenon occurs in the context of guest military personnel has not been examined in the context of Turkey. The phenomenological design is preferred in this framework in order to determine how the cultural interactions of the students involved in Turkey's foreign military education take place.

Study Group

Maximum variation sampling, a type of purposive sampling, has been used to identify the study group. At least one person from each country in each military academy was included in the study in order to achieve maximum diversity in the interviews performed with the GMPs in the military academies. The same diversity was provided in the classrooms where the GMPs were studied.

Interviews were also performed in this context with the relevant Turkish officers tasked by the National Defense University (NDU) to deal with the GMPs. In total, 40 people were interviewed (32 GMPs and 8 Turkish authorized personnel).

Data Collection Tools and Data Analysis

The data were collected using two separate questionnaires developed by the researchers. The Guest Military Personnel Cultural Interaction and Integration Evaluation Form was used for the purpose of revealing GMPs' feelings, thoughts, and experiences regarding the training processes in Turkey within the scope of their interactions and integration. This form consists of four sections: the GMPs' (a) demographic information, (b) process of applying for training in Turkey, (c) training experiences, and (d) future plans. The semi-structured interview form contains six open-ended questions.

The GMP Authorized Officer Evaluation Form was similarly used for the purpose of evaluating the GMP Program's training outcomes for the Turkish Air Force (TAF) personnel assigned to the

GMPs and the GMP students' experiences. This form also has four sections involving: (a) the demographic information, (b) GMP training outcomes, (c) GMP training experiences, and (d) future of the GMP program for the officers in charge of the GMPs. This semi-structured form has 10 open-ended questions.

Data Analysis

Each interview lasted approximately 30-35 minutes and was recorded with a voice recorder. In the case of two interviewees who requested not to have their voices recorded, the interviews were held by taking notes. After completing the interviews, the audio recordings were encoded and turned into written documents. The study was shaped in categorical form through encoding with the help of the program MAXQDA 2018.

Findings

Thoughts and Relationships

In general, the GMPs are satisfied with their opportunity to study in Turkey. They stated the commanders viewed them as equal to Turkish students and they had not been exposed to any different behaviors.

However, some GMPs mentioned feeling their presence to often be ignored and even feeling invisible. One participant stated no problems to have occurred regarding equality in the field of education, but they were not included in processes in terms of activities.

Attitudes

The GMPs generally have positive attitudes toward the Turkish students. The GMPs frequently used expressions such as “good,” “helpful,” “friendly,” “they see us as one of them,” and “we’re all brothers.”

The GMPs' views regarding the Turkish officers are also generally positive. Expressions such as the officers “value students,” “are disciplined,” “are loyal to their duty and hard-working,” “are experienced,” “are fair,” “are good people,” “are honest and patriotic,” “teach,” and “share their experience” were frequently mentioned in the interviews. The GMPs expressed no negative opinions about the Turkish officers during the interviews.

Alongside this, some Turkish officers mentioned GMPs' attitudes toward Turkish students and that students from countries such as Somalia, Kazakhstan, Mongolia, and Senegal in particular have difficulty acculturating and integrating in regard to discipline. As stated in the interviews, while some Somali GMPs were below average academically, Kazakh GMPs are skillful in terms of academics and integration, but experience integration and discipline problems due to their aggressiveness, similar to the Mongolian students. The Turkish officers stated the Senegalese students to be very intelligent, but many experienced adjustment problems due to culture shock when coming to Turkey.

Process/Experiences

As in many countries, one of the most important aspects of foreign military training is to identify ensure students with high potential in foreign countries are aware of the program by identifying them. In this context, some participants stated they had “been informed by their own country’s authorized military personnel.” This was followed by some others who said they’d “heard from family members and those close to them” and some others who said they’d “heard it from the radio.” Only one participant stated having been informed “by the Internet.”

Apart from those, some participants had not been privy to training in military academies prior to coming to Turkey.

Results

Students not having any information about the quality of education and the processes they would experience in Turkey before their arrival can be considered a deficiency. When considering GMPs’ preferential resources, the most important element is seen to be the officers from their own countries. These figures are also mostly officers trained as GMPs in another country. For this reason, students who’ve received training as a GMP in Turkey and later became an officer in their own country will become the most important reason for students who will choose Turkey later on.

The positive attitudes GMPs have toward both Turkish students and their assigned Turkish officers offer a great advantage. This situation is vital both in the acculturation process and in establishing trust in military academies. For this reason, eliminating the negativities the GMPs expressed is extremely important. Studies on how to involve GMPs in each dimension of the military training process in military academies can be said to be needed. The students who were interviewed expressed that GMPs need to be involved in the process as students as well as in how awards are handed out regarding the outputs of the military training process.

Performing activities on increasing peer influence in out-of-school environments should also be placed on the agenda. The GMPs spending time among themselves on weekends and during their free time stands as one of the most significant obstacles in front of their acculturation. The GMPs found the impact from certain activities such as cultural trips implemented to enable acculturation to be quite limited and partially dysfunctional.

Giriş

Yabancı askerî eğitim yaklaşımı, ABD öncülüğünde II. Dünya Savaşı sonrasında yeni bir perspektif kazanmıştır. Bu tarihten itibaren yabancı askerî eğitim; ABD, Çin, Avrupa Birliği (AB) ve İngiltere’de güvenlik stratejileri bağlamında kamu diplomasisi rolüyle uygulanmaya başlamıştır. Bu kapsamda bu araştırmada Türkiye’de uzun zamandır uygulanan yabancı askerî eğitim programının Misfir Askerî Personel (MAP) üzerinden değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda Hava Harp Okulunda (HHO), Deniz Harp Okulunda (DHO) ve Sağlık Bilimleri Üniversitesinde (SBÜ)

eğitim gören MAP’ların ve bu kurumlarda MAP’lar ile ilgilenen Türk askerî personelin görüşmeleri değerlendirilmiştir.

MAP programına dâhil olan yabancı öğrencilerin Türkiye’yi tercih sebepleri, Türkiye tecrübeleri, kültürel etkileşimleri ve uyum durumları bugüne kadar akademik olarak değerlendirilmemiştir.

Tarihsel süreçte yabancı askerî eğitim, güçlü devletlerin yumuşak gücün etkisiyle bir fikir entegrasyonu sağlayarak çatışmaların ve savaşların önüne geçilebileceklerini düşünmelerini sağlayan değişim programlarıdır (United States Mutual Educational and Cultural Exchange Act of 1961, s. 2451). Bu çerçevede yabancı askerî eğitim özellikle ABD, Çin ve Türkiye’de benzer bir gelişim çizgisi göstermiştir.

Yabancı Askerî Eğitim Anlayışının Değişim Süreci

Tarihte çoğu kez görüldüğü üzere güç ve buna bağlı olarak *yönetme isteği*, devletlerin işleyiş mekanizmalarında birçok sistemin değişmesini beraberinde getirmiştir. Bu sistemlerin yıkılışı ve yeniden tasarımı genel olarak savaşların sonuçlarıyla birlikte şekillenmektedir. Bu çerçevede Soğuk Savaş sonrası *liberal görüşün* hâkimiyeti ve sürdürülebilirliği noktasında “bağımlılık liberalizmi” kavramı ön plana çıkmaktadır.

Bağımlılık liberalizmi, uluslararası politika içerisinde yer alan aktörlerden olan devletler, devletler arası örgütler ile ulus ötesi aktörler arasındaki ilişkiler ağının küresel gücü yönlendirme imkânına sahip olduğunu vurgulamaktadır. Temelde devletlerin tamamen kendi kendine yetebilen yapılar olmamasından ötürü yeni sistemde çatışmayı göze alamamalarını sağlayarak sistem içerisinde güçlenme yolları arayacakları tezi üzerinde durulmaktadır. Böylece güç dengesini savaşmadan kendi lehine çevirme olasılığı üzerinden şekillenmektedir (Nye ve Keohane, 1971, s. 336-346). Bu bağlamda askerî eğitim değişim programları mantığının bu karşılıklı bağımlılık görüşü üzerinden şekillenmeye başladığı söylenebilir.

Ülkeler arası etkileşimin arttırılması ve kültürel etkileşim noktasında Amerikan modelinin öğretilmesi ve desteklenmesi amacıyla eğitim ve kültürel değişim programlarının gelişmesinde 1946 yılında Fulbright, 1948 yılında Smith-Mundt Yasaları etkili olmuştur (Bu, 1999, s. 395). 1947 yılında Truman Doktrini ve Marshall Yardımları dış politikada Askerî Yardım Programı’nın önemli bir konuma gelmesini sağlamıştır (Kaplan, 1980, s.1). Fulbright-Hays Yasası’nın amaç beyanında özellikle barışa, karşılıklı çıkarı, uluslararası etkileşimle birliğe ve ABD ile diğer ülkeler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla yapıldığı vurgusu bir taraftan değişen yabancı askerî eğitim anlayışının temellerini de içeriğinde barındırmaktadır (United States Mutual Educational and Cultural Exchange Act of 1961, s. 2451). Bu bağlamda öğrencilerin kültürel etkileşim ve uyum durumlarının önemli görülmesi sebebiyle *kültürleşme* kavramının değeri gün geçtikçe artmaya başlamıştır. İlk olarak 1936 yılında Robert Redfield, Ralph Linton, Melville J. Herskovits tarafından Memorandum for the Study of Acculturation isimli çalışmada farklı kültürlerin etkileşimleri sonucunda yaşanan değişimin yeni gerçeklik olması üzerinde durulmuştur (Redfield ve ark., 1936, s. 149).

1949 yılından itibaren Military Assistance Program (MAP) ABD’de yabancı ülkelerin potansiyel askerî liderlerinin tespiti ve eğitimi hedefini gütmüştür (Taw ve McCoy, 2013, s. 4). Bu programlar

arasında ise IMET, 1976 yılında Uluslararası Güvenlik Yardım Yasası kapsamında International Military Education and Training (IMET) adıyla oluşturulmuş bir hibe programıdır (Cope, 1995, s. 5). Programın amacı müttefik ülkelerin gelecek vadeden genç, seçkin askerî liderleri olabilecek kişilere ilk etapta profesyonellik, liderlik ve yönetim eğitimi vermektir (Taw ve McCoy, 2013, s. 3). 1961 Dış Yardım Yasası'nın 544'üncü maddesine bakıldığında ABD ve diğer ülkeler arasında uluslararası barışın ve güvenliğin tesisinde karşılıklı ilişkiye, savunma ürünlerine talebin teşvikine ve uluslararası kabul görmüş insan haklarının içselleştirilmesine vurgu ön plana çıkmaktadır (United States Foreign Assistance, 1961, s. 544). ABD Genelkurmay Başkanlığının yayınlamış olduğu 2010 yılı raporunda özel olarak seçilen yabancı askerî öğrencilerin gelecekte ülkelerinin orta ve üst kademelerinde görevli olacaklarını bu sebepten ötürü öğrencilere ABD savunma doktrini ile ABD silah sistemlerinin, değerlerinin ve yönetim becerilerinin öğretildiği ve bu yaklaşımın daha fazla iş birliği ve birlikte çalışabilirliğini arttırdığı savunulmaktadır (U. S. Joint Chiefs of Staff JP, 2018, s. i-16).

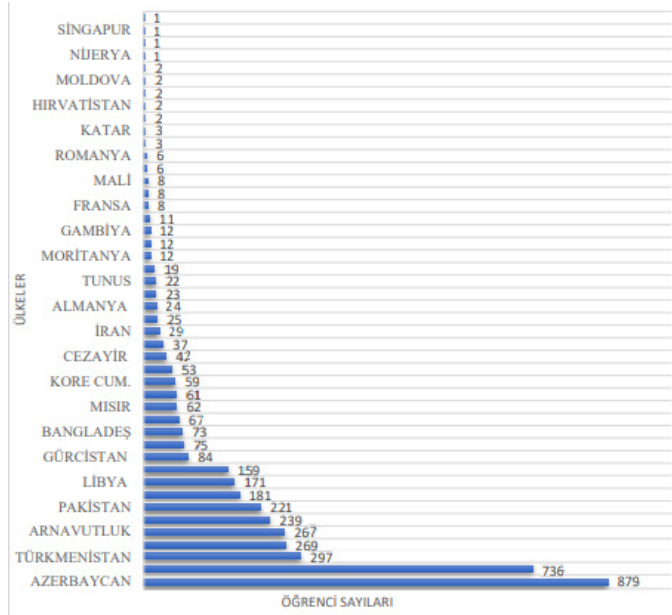
Anne E. McGee, doktora çalışmasında, yabancı askerî eğitim değişim programının hiyerarşi dışı epistemik bir topluluğun temelini oluşturduğunu vurgulamıştır (2011, s. 200). Bu temeli oluşturacak ve ABD düşünsel yapısına entegrasyonu sağlayacak en önemli araçlarından birinin *yumuşak güç* olduğu ortaya çıkmaktadır. Yumuşak güç, bir ülke vatandaşlarının kendi istek ve arzularıyla başka bir ülkenin kültürü başta olmak üzere değerlerinden, cazibesinden etkilenerek o ülkeye karşı kendi rızasıyla yaklaşması şeklinde açıklanabilir (Nye, 2017, 35-40). Bu çerçevede McGee, askerî öğrenci değişimlerini kamu diplomasi faaliyetlerinin bir parçası olarak değerlendirmektedir (2011, s. 32-34). *Kültürel diplomasi* ve *değişim diplomasisi*, askerî öğrenci değişiminin temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda kültürel diplomasi kavramı; “bir aktörün kültürel kaynaklarını ve yurt dışında bilinen başarılarını kullanarak ve/veya yurtdışındaki kültürel aktarımı kolaylaştırarak uluslararası çevreyi yönetme çabası” olup *değişim diplomasisi*, “bir aktörün bir çalışma ve/veya eğitim süreci boyunca vatandaşlarını yurtdışına göndererek ve farklı ülke vatandaşlarını kendi ülkesine kabul ederek uluslararası ortamı yönetme çabasını ifade eder.” (Cull, 2008, 31).

ABD'nin bu alandaki çalışmalarını yoğunlaştırması başka ülkelerin de dikkatini çekmeye başlamıştır. Çin Halk Cumhuriyeti bu ülkelerden birisidir. Çin, eğitim programını ABD Ulusal Savunma Üniversitesi ziyareti sonrasında kendi kültürel kodlarının eklenmesiyle oluşturmuştur (Godwin, 2008, s. 322). Çin Ordusu, askerî diplomasi ve kamu diplomasi hedeflerini gerçekleştirmek için yabancı askerî eğitim ve öğrenci değişim programlarını aktif olarak kullanmaktadır. Bu ilişkiler doğrultusunda Çin, kültürel değerlerinin ve yapısının küresel anlamda tanıtılmasını amaçlamaktadır (Allen, 2001, s. 645-646). Ayrıca dış politikasında ve yumuşak güç aracı olarak “Konfüçyüsçülük, Taoizm, Budizm vb. yaklaşımlardaki hayırsever yönetim, barış için uyum ve farklılıkları bastırmadan uyum” gibi çıkarımlar beraber işlenmektedir (Li, 2009, s. 24). Çin'deki “National Defense University International College of Defense Studies (ICDS)” Dekanı Xu Hui'nun “Dünyanın dört bir yanından subayların birbirleriyle iletişim kurmaları, uluslararası güvenlik sorunlarını teşhis etmeleri ve dünya barışı sağlamanın yollarını ortak bir şekilde keşfetmeleri için bir platform sağlıyoruz. Çin'in, özellikle askerî alanda önemli bir ülke olarak sorumluluk almasının önemli bir tezahürü” şeklindeki açıklamasında programın askerî diplomasi açısından amaçlarını vurguladığını söylemek yanlış olmayacaktır (Tao, Foreign officers learn more about China in NDU). Nanjing Ordu Komutanlığı tarafından Konfüçyüs

Akşam Okulu ve Sunzi Forumu gibi Çin’in geleneksel ve askerî kültürünü tanıtan bir dizi kurs programı hayata geçirilmiştir (Jianing). Bu bağlamda Sunzi ve savaş sanatları gibi Çin felsefesiyle ve stratejik kültürüyle ilgili etkinliklere ağırlık verilmiştir.” (Oudenaren ve Fish, 2016, s. 113). Bu kapsamda 2016 yılı itibarıyla 160’tan fazla ülkeden yaklaşık 10.000 öğrencinin eğitildiği vurgulanmaktadır (Godwin, 2008, 322). ABD’den farklı olarak harp okullarında eğitim gören Çinli öğrencilerle yabancı öğrenciler farklı yerlerde eğitim görmektedir. Bu sebepten ötürü kültürel etkileşim ve uyum monolog bir yaklaşımla gerçekleştirilmektedir (Oudenaren ve Fish, 2016, s. 112).

İngiltere’de yabancı askerî eğitim anlayışı ABD etkisinde şekillenmiştir. Birleşik Hizmetler Komutanlığı ve Personel Kolejinde (JCSOC) var olan askerî değişim programı ABD’de var olan Uluslararası Askerî Eğitim ve Öğretim (IMET) programına benzerlikler göstermektedir (Moscos, 2004, s. 9-10).

Türkiye’de yabancı askerî eğitim 1935 yılından itibaren uygulanmaktadır. Bütün dünyada orduların kamu diplomasisi bağlamında kullanılmaya başlanmalarına uygun olarak TSK’da da gözlemcilik düzeyinden askerî iş birliklerine kadar uzanan bir kapsamda faaliyetler yürütülmüştür (Ateş, 2016, s. 130). Bu faaliyetler arasında en öne çıkan ise farklı ülke örneklerinde olduğu üzere MAP programıdır. Bugüne kadar Millî Savunma Üniversitesi’nden 4277 MAP’ın mezun olduğu görülmektedir.

Şekil 1. Millî Savunma Üniversitesi 1935-2020 Yılları Arasında Mezun Olan MAP’ların Grafiği.

Türkçe alanyazında MAP’lara odaklanan sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmalar da genel değerlendirmeler içermektedir. İlk defa bu çalışma ile MAP’ların kendilerinin odağında

olduğu bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu bakımdan bu çalışmanın alan özgün katkıları olacağı var sayılmaktadır.

Yöntem

Bu bölümde çalışmanın desenine, çalışma grubuna, veri toplama aracına, verilerin toplanma ve analiz edilme süreçlerine yer verilmiştir.

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma yönteminin olgubilim deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi, kişilerin sosyal hayatta veya bireylerle yaşamış oldukları zorlukların tespiti noktasında gözlem, mülakat vb. teknikler kullanarak bireylerden elde edilen derinlemesine bilgilerin birleşmesiyle genel kanılara ulaşabilme imkânı veren yani tümevarıma ulaşabilmeyi sağlayan bir araştırma yöntemidir (Neuman, 2007, s. 634). Olgubilim, farkında olduğumuz ama derinlemesine bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. *Kültürel etkileşim* sosyolojik olarak bilinen bir olgudur fakat misafir askerî personel bağlamında bu olgunun nasıl gerçekleştiği Türkiye bağlamında incelenmemiştir. Bu çerçevede Türkiye'deki yabancı askerî eğitim sistemine dâhil öğrencilerin kültürel etkileşimlerinin nasıl gerçekleştiğinin tespiti noktasında olgubilim deseni tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 72).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde, *amaçlı örnekleme* bir parçası olan *maksimum çeşitlilik örnekleme* kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırmacı tarafından araştırılan konunun veya durumun tanımlanması ve derinlemesine bilgi aktarımı sağlanması için kişilerin bilinçli olarak seçilmesidir (Creswell, 2017, s. 267). *Maksimum Çeşitlilik Örnekleme*, araştırmacı tarafından çalışmada hayatın karmaşık gerçekliğini göz önünde bulundurarak daha fazla farklı görüşün kendisine yer bulmasını sağlamak amacıyla kullanılmaktadır (Creswell, 2017, s. 268). Bu çerçevede değerlendirildiğinde harp okullarındaki misafir askerî personelle yapılan görüşmelerde maksimum çeşitliliğe ulaşılabilmesi için her harp okulunda her bir ülkeden en az bir kişi çalışmaya dâhil edilmiştir. Aynı çeşitlilik MAP'ın okuduğu sınıflarda da sağlanmıştır.

Bu çalışmada MAP bağlamında MSÜ'nün MAP ile ilgilenmesi üzere görevlendirdiği ilgili Türk subaylarla da görüşmeler yapılmıştır. Bu kapsamda Hava Harp Okulu, Deniz Harp Okulu ile Sağlık Bilimleri Üniversitesinde eğitim gören MAP'ın yanında bu kurumlarda görev alan askerî yetkililer de çalışma grubunun parçasıdır.

Ülkeye ve kuruma yeni gelmiş olmaları dolayısıyla 1. sınıf MAP'lar çalışma grubuna dâhil edilmemiştir. 1. Sınıf MAP'ların hem tecrübeleri hem de Türkçe dil seviyeleri yeterli değildir. Böylece MAP Şube personeli Türk bir albay, Hava Harp Okulunda eğitim gören 14 MAP ile 3 Türk yetkili personel; Deniz Harp Okulunda Eğitim gören 8 MAP ile 3 Türk yetkili personel; Sağlık Bilimleri Üniversitesinde eğitim gören 10 MAP ile 1 Türk yetkili personel olmak üzere toplamda 32 MAP ve 8 Türk yetkili personel olmak üzere toplamda 40 kişiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri 2019-2020 eğitim öğretim yılında toplanmıştır.

Tablo 1*Görüşme Gerçekleştirilen MAP'ın Ülkelerine ve Sınıflarına Göre Dağılımı*

ÜLKE	2. SINIF	3. SINIF	4. SINIF	5. SINIF	6. SINIF
Afganistan	SBÜ, HHO				
Arnavutluk	SBÜ, DHO, HHO				
Azerbaycan		SBÜ, DHO, HHO			
Bosna Hersek	HHO				
Gambiya			DHO		
Gürcistan		HHO			
Güney Kore		HHO			
Kazakistan			DHO, HHO	SBÜ	
Kirgizistan		SBÜ, HHO			
Kosova			SBÜ		
KKTC	DHO				SBÜ
Libya			SBÜ		
Moğolistan			HHO		
Moritanya			HHO		
Somali	HHO		DHO		SBÜ
Ürdün		HHO		SBÜ	
Kuzey Kore		DHO			
Senegal	DHO		HHO		
Türkmenistan			HHO		

Tablo 2*Görüşme Gerçekleştirilen Yetkili Türk Personelin Dağılımı*

KUVVETLER	GÖRÜŞÜLEN KİŞİ SAYISI	GÖREVLERİ	RÜTBELERİ
HAVA HARP OKULU	3 KİŞİ	Hazırlık Sınıfı Öğretmenleri	Yüzbaşı, Teğmen Sivil Personel
DENİZ HARP OKULU	3 KİŞİ	2 MAP İrtibat Personeli 1 Kısım Amiri	Yarbay, Yüzbaşı, Astsubay Başçavuş
SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNV.	1 KİŞİ	Takım Komutanı (MAP irtibat personeli)	Teğmen
MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ	1 KİŞİ	MAP Şube Personeli	Albay

Tablo 2'de görüldüğü üzere yetkili personel seçiminde her kuvvetten üçer kişinin seçilmesi planlanmış fakat Sağlık Bilimleri Üniversitesinde bir personelle görüşme gerçekleştirilmiştir. Personel eksikliği ve iş yoğunluğu sebebiyle görüşmesi planlanan 2 personel ile görüşme gerçekleştirilememiştir. Hava Harp Okulunda MAP irtibat personelinin göreve yeni getirilmesinden ötürü tecrübe eksikliği sebebiyle görüşme gerçekleştirilememiştir. Bu sebepten MAP'ın Türkçe eğitimine odaklanmakla birlikte öğretim elemanlarının tecrübelerinden faydalanabilmek için üç yetkili kişiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Çeşitliliğin sağlanması amacıyla Deniz Harp Okulunda MAP irtibat personeli yanında yönetim kademesinde görev yapan yarbay rütbesinde Türk Silahlı Kuvvetleri personeliyle görüşme gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplanma Aracı ve Çözümlemesi

Görüşmeler araştırmacılar tarafından geliştirilen iki ayrı soru formuyla toplanmıştır. MAP'ın kültürel etkileşimleri ve uyumları kapsamında Türkiye'deki öğrenme süreçlerine ilişkin duygularını, düşüncelerini ve deneyimlerini ortaya koymak amacıyla "Misafir Askerî Personel Kültürel Etkileşim ve Uyum Değerlendirme Formu" kullanılmıştır. Söz konusu Form; MAP'ın (a) demografik bilgilerini, (b) Türkiye'de eğitime başvuru süreçlerini, (c) eğitim tecrübelerini ve (d) gelecek planlamalarını içeren dört bölümden oluşmaktadır. Bu yarı yapılandırılmış formda altı açık uçlu soru yer almıştır.

Benzer şekilde MAP ile ilgilenen yetkili TSK personelinin MAP Programının eğitim çıktılarını ve MAP öğrencilerinin deneyimlerini değerlendirmek amacıyla "MAP Yetkili Subay Değerlendirme Formu" kullanılmıştır. Bu Form ise; MAP'den sorumlu yetkili subayın (a) demografik bilgilerini, (b) MAP eğitiminin çıktıları, (c) MAP eğitimi tecrübelerini ve (d) MAP programının geleceğini nasıl değerlendirdiklerini içeren dört bölümden oluşmaktadır. Bu yarı yapılandırılmış formda on açık uçlu soru yer almıştır.

Görüşme formlarında yer alan sorular, araştırmanın amacı ve ilgili alanyazın incelenerek araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Görüşme soruları mümkün olduğunca açık, anlaşılır ve yönlendirici olmayan bir şekilde ifade edilmiştir.

MAP ile gerçekleştirilen görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniği ile katılımcılardan Türkiye'ye gelmeden önceki ve geldikten sonraki görüş ve düşüncelerine ilişkin çok boyutlu ve derinlemesine veriler toplanmaya çalışılmıştır. Geliştirilen görüşme formlarının geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinin yapılması için araştırma yöntemleri alanlarında uzman üç kişinin görüşlerine başvurulmuştur. Gelen geri dönüt sonrasında formlar yenilenecek şekilde son hâlini almıştır. Görüşme formlarında, demografik bilgiler ve ekonomik durum, başvuru süreci, eğitim tecrübesi, gelecek planlaması ve öneriler başlıklarından oluşan ve öğrencilerin kültürel uyum ve etkileşimle beraber yabancı askerî eğitim programının işleyişini sorgulayan sorulara yer verilmiştir.

Verilerin Analizi

Bir görüşme ortalama 30-35 dakika sürmüş ve ses kayıt cihazı vasıtasıyla kayda alınmıştır. Görüşmelerin ses kayıt cihazıyla kaydedilmemesini isteyen iki görüşmecinin talebi doğrultusunda görüşme not tutarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin tamamlanması sonrasında ses kayıtları deşifre edilerek yazılı belge hâline getirilmiştir.

Çalışmada içerik analizi kullanılmıştır. "İçerik analizi, çeşitli bilgilerin toplanarak kodlanması, bu kodların kategorilere ayrılması ve kategorilerden elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve yorumlanmasıdır." (Yüksel, Mil ve Bilim, 2007, s. 54). Bu kapsamda çalışma MAXQDA 2018 programı yardımıyla kodlanarak kategorik biçimde oluşturulmuştur. Temalar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3*Araştırma Temaları*

TEMALAR		
Sıra	Ana Temalar	Alt Temalar
1	İlişkiler ve Düşünceler	Etkileşimin Katkıları (Personele, (Programa ve Türk Öğrencilere)
2	Tutumlar	Personele, Programa ve Türk Öğrencilere Yönelik Tutumlar
3	Süreç ve Deneyim	Başvuru Süreci, Programın İşleyişi, Öğrenci ve Subayların, Tecrübeleri ve Deneyimleri

MAP’ların kodlarında ilk harf H=Hava Harp Okulu, S=Sağlık Bilimleri Üniversitesi ve D=Deniz Harp Okulunu; ikinci ve üçüncü harfler MAP’ların geldikleri ülkenin ilk iki harfini; dördüncü sıradaki sayı ise kaçınıcı sınıfta eğitim gördüğünü göstermektedir. Personel kodlarında ise ilk iki harfi HA=Hava Kuvvetlerini, DE=Deniz Kuvvetlerini, KA=Kara Kuvvetlerini; üçüncü ve altıncı harfler arası ise Alb=Albay, Yb=Yarbay, Yzb=Yüzbaşı, Tğm=Teğmen ve SİV=Sivili göstermektedir.

Geçerlilik ve Güvenilirlik İşlemleri

Araştırmanın geçerliğini ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla Görüşme Formu’nun geliştirilmesi sürecinde ilgili alanyazın incelenerek araştırma konusuyla ilgili kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Hazırlanan görüşme formu nitel araştırma yöntemleri konusunda deneyimli üç öğretim üyesinin uzman görüşüne sunularak forma yönelik değerlendirmeleri alınmıştır. Ayrıca iki MAP ile pilot çalışma yapılarak görüşme sorularının açıklığı, anlaşılabilirliği, sıralanışı vb. konularda görüşmecilerden geri bildirimler alınarak gerekli son düzenlemeler görüşme formu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin Milli Savunma Üniversitesi Rektörlüğünün izniyle yapılması, görüşmelerin gerçekleştirildiği ortamın sağlıklı fiziksel koşullara sahip olması (gizlilik, sessizlik, konfor vb.), öğrencilerin gönüllülük esasına göre kendi istekleri ve tercihleri ile çalışmaya katılmaları, gizliliğe verilen önem ve görüşme öncesi gerçekleştirilen ön görüşmeler, katılımcıların güvenlerinin sağlanmasında önemli birer etken olmuştur. Ayrıca, “tabakalama” ve “seçkisiz” stratejileri de kullanılarak belirlenen görüşme dökümleri araştırmacılar tarafından ayrı ayrı kodlanarak ayrıntılı biçimde karşılaştırılmış ve büyük oranda birbirleriyle tutarlılık gösteren kodlar, temaların belirlenmesinde temel alınmıştır.

Yine araştırmanın aktarılabilirliğini ve teyit edilebilirliğini sağlamak için araştırma süreci ve bu süreçte yapılanlar ayrıntılı bir biçimde açıklanmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra veri toplama araçları, ham veriler, analiz aşamasında yapılan kodlamalar ve rapora temel oluşturan notlar araştırmacı tarafından saklanmaktadır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın ilk versiyonunda Cong’un (2017) Eğitim Memnuniyeti Ölçeği’nin de uygulanacağı karma bir yöntem tasarlanmıştır. Fakat COVID19 pandemisi sebebiyle KHO’nun kapatılması sebebiyle KHO’da hem nitel hem de nicel çalışmalar yapılamamış, yeterli örnekleme ulaşılamamıştır. Bu sebeple KHO dışındaki okullarda yürütülen çalışmalarla sınırlı kalmıştır.

Çalışma kapsamında Türk askerî öğrencilerin hangi ülkelere ve kaç kişi gittiği bilgisine ulaşılamamıştır. Bu bağlamda Türkiye’ye eğitim için gelen MAP ile Türkiye’den giden öğrenciler arasında kıyaslama yapılamamıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular sunulmuştur. Kategoriler çerçevesinde farklı kuvvette eğitim gören MAP'lar ile birlikte ilgili personelin görüşleri bütüncül bir şekilde ele alınmıştır. Katılımcıların görüşleri, isimleri verilmeden kodlanarak aktarılmıştır.

Tablo 4'te MAP'ların ve ilgili personelin demografik bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 4

MAP'ların Demografik Bilgileri

SIRA	ÖĞRENCİ KODU	ÜLKE	OKUL	YAŞ	CİNSİYET	SINIF	AİLE MEVCUDU	BABA MESLEĞİ	ANNE MESLEĞİ	BÖLÜM	GNO*
1	HBH2	Bosna Hersek	HHO	23	Erkek	2	5	-	-	Elektronik Mühendisliği	2,03
2	HSO2	Somali	HHO	21	Erkek	2	9	Tüccar	Ev Hanımı	Mühendislik	1,03
3	HAF2	Afganistan	HHO	21	Erkek	2	6	Tüccar	Ev Hanımı	Bilgisayar Mühendisliği	1,56
4	HAR2	Arnavutluk	HHO	20	Kadın	2	4	Subay	Subay	Bilgisayar Mühendisliği	3,05
5	HAZ3	Azerbaycan	HHO	20	Erkek	3	4	İşçi	Ev Hanımı	Endüstri Mühendisliği	2,2
6	HKA4	Kazakistan	HHO	23	Erkek	4	4	İş Adamı	Ev Hanımı	Endüstri Mühendisliği	3,00-3,50
7	HGK3	Güney Kore	HHO	22	Erkek	3	4	Ekspertiz	Ev Hanımı	Mühendislik	3,86
8	HGÜ3	Gürcistan	HHO	23	Erkek	3	3	Mühendis	Ev Hanımı	Havacılık ve Uzay Mühendisliği	-
9	HMOR4	Moritanya	HHO	23	Erkek	4	8	Güvenlik Görevlisi	Öğretmen, Hemşire	Havacılık ve Uzay Mühendisliği	3,06-3,50
10	HMOG4	Moğolistan	HHO	25	Erkek	4	5	Mühendis	Müdür Yardımcısı Asistanı	Elektronik Mühendisliği	2,9-3,0
11	HTÜ4	Türkmenistan	HHO	26	Erkek	4	5	Doğalgaz Mühendisi	Öğretmen	Elektronik Mühendisliği	3,6-3,7
12	HKI3	Kırgızistan	HHO	22	Erkek	3	8	Spor Eğitmeni	Ev Hanımı	-	2,00-2,50
13	HSE4	Senegal	HHO	22	Erkek	4	6	(Emekli) Muhasebeci	Tüccar	Havacılık ve Uzay Mühendisliği	3,80
14	HÜR3	Ürdün	HHO	21	Erkek	3	13	(Emekli) Hasta Bakıcı	Ev Hanımı	Havacılık ve Uzay Mühendisliği	3,50 üzeri
15	DAZ3	Azerbaycan	DHO	20	Erkek	3	5	Çiftçi	Ev Hanımı	Bilgisayar Mühendisliği	-

16	DGA4	Gambiya	DHO	26	Erkek	4	7	Bakkal	Ev Hanımı	-	3,09
17	DAR2	Arnavutluk	DHO	20	Erkek	2	5	Subay	Ev Hanımı	-	2,50
18	DKC3	Güney Kore	DHO	22	Erkek	3	4	Bilgisayar Mühendisi	Ev Hanımı	Endüstri Mühendisliği	3,81
19	DKA4	Kazakistan	DHO	23	Erkek	4	5	Demiryolu Mühendisi	Öğretmen	-	3,35
20	DKK3	KKTC	DHO	21	Erkek	3	4	Devlet Memuru	Devlet Memuru	Gemi İnşaatı ve Mühendisliği	2,40
21	DSE2	Senegal	DHO	20	Erkek	2	3	Emekli Subay	Tüccar	-	2,40
22	DSO4	Somali	DHO	23	Erkek	4	6	Subay	Ev Hanımı	-	2,70
23	SAF2	Afganistan	SBÜ	21	Kadın	2	9	Emekli	Ev Hanımı	Tıp Fakültesi	Orta
24	SAZ3	Azerbaycan	SBÜ	23	Erkek	3	4	Subay	Müzik Öğretmeni	Tıp Fakültesi	2,50 üzeri
25	SKK6	KKTC	SBÜ	-	Erkek	6	-	Askerîye Şoförü	Temizlik Görevlisi	Tıp Fakültesi	70-75
26	SKI3	Kırgızistan	SBÜ	-	Erkek	3	5	İş Adamı	Ev Hanımı	Tıp Fakültesi	88
27	SKO4	Kosova	SBÜ	-	Kadın	4	5	Çiftçi	Ev Hanımı	Tıp Fakültesi	60
28	SSO6	Somali	SBÜ	-	Kadın	6	10	Çiftçi	Çiftçi	Tıp Fakültesi	60 üzeri
29	SAR2	Arnavutluk	SBÜ	-	Erkek	2	4	Fırıncı	Mühendis	Tıp Fakültesi	79
30	SKA5	Kazakistan	SBÜ	-	Erkek	5	4	Avukat	Askerî Hemşire	Tıp Fakültesi	65
31	SLİ4	Libya	SBÜ	24	Erkek	4	8	Tüccar	Ev Hanımı	Tıp Fakültesi	-
32	SÜR5	Ürdün	SBÜ	-	Erkek	5	13	Emekli Subay	Ev Hanımı	Tıp Fakültesi	79

Not: GNO= Genel Not Ortalaması.

Tablo 5

MAP ile İlgilenen Personelin Demografik Bilgileri

Personel Demografik Bilgileri					
Sıra	Personel Kodu	Mensup Olunan Kuvvet	Cinsiyet	Rütbe	Görev
1	DEALB	Deniz Kuvvetleri	Erkek	Albay	MAP Personeli
2	DEYB	Deniz Kuvvetleri	Kadın	Yarbay	DHO Harekât Eğitim Amiri
3	DEYZB	Deniz Kuvvetleri	Erkek	Yüzbaşı	DHO Psikolojik danışman, ek görevlendirme ile MAP Personeli
4	HASİV	Hava Harp Okulu	Kadın	Sivil	HHO Türkçe Öğretmeni
5	HAYZB	Hava Kuvvetleri	Erkek	Yüzbaşı	HHO Türkçe Öğretmeni
6	HATĞM	Hava Kuvvetleri	Erkek	Teğmen	HHO Türkçe Öğretmeni
7	KATĞM	Kara Kuvvetleri	Erkek	Teğmen	SBÜ Takım Komutanı

Düşünceler ve İlişkiler

Bu tema altında MAP'ların ve ilgili personelin MAP programı hakkında düşünceleri ve programın ilişkiler üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri sunulmuştur.

İlgili personel, yabancı öğrencilere yönelik askerî eğitimin farklı ülke askerlerinin Türk kültürünü tanınmasının faydası yanı sıra MAP'lar mezun olduktan sonra iki ülke arasında dostane ilişkilerin geliştirilmesinde MAP'ların katkıları olabileceğini belirtmiştir. Bu noktada kamu diplomasisi ve kültürleşme kavramları öne çıkmaktadır.

Bence bu program güzel ve gerekli, gerçekten de gerekli biz burada sadece dil öğretimi yapmıyoruz. Biz burada Türk kültürünü de çocuklara öğretiyoruz. Onlarda bir nevi buradaki eğitimleri sonrasında kendi ülkelerine döndükleri zaman bir nevi Türkiye'nin birer temsilcisi oluyorlar. İşte Türkiye'yi takip ediyorlar kendi oradaki aslarına kendi oradaki arkadaşlarına Türkiye'den bahsediyorlar. Orada Türkçenin gelişimi açısından ortam yaratıyorlar [HATĞM].

MAP'lar Türkiye'de okuma imkânı buldukları için genel olarak memnundur. Komutanların onları Türk öğrencilerle eşit gördüğünü, herhangi bir farklı tavra maruz kalmadıklarını beyan etmiştir.

Zaten şu anda buradaki Türk arkadaşlarımızla arada çok fark olduğunu düşünmüyorum. Hani her zaman birlik bize aynı gözle bakıyor. Bence bu çok güzel bir şey. Çok fark gözetilmiyor. Onun dışında ekstra bir şey aklıma gelmiyor. Çünkü sıkıntı yaşamıyoruz gerçekten kendimize de zaman ayırabiliyoruz. Derste çünkü çok sıkıcı olmuyor [DAZ3].

Buna karşılık MAP'lar içerisinde buradaki varlığının çoğu zaman yok sayıldığını hatta kendini görünmez gibi hissettiğini söyleyenler de vardır. Eğitim sathında eşit olmakla ilgili bir sorun olmadığını ama etkinlikler söz konusu olduğunda kendilerinin sürece dahil edilmediğini belirtmiştir bir katılımcı.

Mesela yeni bir emir geldi mesela bir şey oluyor biz dinliyoruz yani MAP'lar olarak hiçbir şeye dahil değiliz. Biz sanki burada değiliz. Bir ödül verildiği zaman mesela işte Türk öğrenciler motive oluyorlar işte eğer ortalaman o kadar iyiye sahibci çıkabiliyorsun, süper evci çıkabiliyorsun bunu yapabiliyorsun şunu yapabiliyorsun ama MAP'lara geldiği zaman benim ortalamam yüksek ama ben hiçbir şey yapamıyorum. Biz ödülümüz yok yani Türklere göre. Biz burada sadece askerî eğitim, ders bu kadar başka bir şey bilmiyoruz [HAR2].

MAP programının Türk öğrencilere de katkıları olduğu belirtilmiştir. Genel olarak Türk öğrencilerin hayata bakışlarının genişleyebileceği, farklı kültürleri tanıyarak genel kültürlerini arttırabilecekleri, yabancı dil becerilerini geliştirebilecekleri ifade edilmiştir.

Bizim öğrencilerimizde onlarla temas ederek farklı kültürleri tanıma yarın bir gün turistlik bir faaliyet için oraya gittiklerinde bir dostları oldukları arkadaşları oldukları lüksünü sağlıyor onlara. Açıkçası bende böyle bir okulda okumak isterdim. Bir sürü yabancı öğrencinin olduğu bir yerde okuyup onlarla arkadaş olmak. Bir telefon numarası sahibi olmak. Gittiğinde bir kapının bana açık olması bilmiyorum bana çok büyük bir lüks gibi geliyor [DEYZB].

Tutumlar

Öğrenci değişim programları “yumuşak güç” olarak değerlendirilmektedir. Ülkeler arasındaki elçiler olarak görülen MAP'ların Türk öğrencilere ve Türk subaylarına yönelik tutumları gelecekteki iş birliklikleri açısından çok değerli görülmektedir.

MAP’ların Türk öğrencilere yönelik tutumları genel olarak olumludur. Genel olarak MAP’lar Türk öğrencilerden bahsederken “iyi”, “yardım sever”, “sıcakkanlı”, “kendilerinden görüyorlar”, “hepimiz kardeşiz” gibi ifadeleri sıklıkla kullanmıştır.

Benim Türk öğrencilerle ilişkim iyi mesela. Çünkü ben kendi ülkemde şeyler var mesela bazı Ruslar var başka Kazaklar var. Ruslar mesela ayrımcılık yapar. Ama burada mesela kimse ayrımcılık yok sen Kırgız’sın mı, Kazak’sın mı, kimseyi küçümsemiyor iyi davranıyor yani. Burada yürüdüğümde kendi ülkemdeki gibiyim iyi hissediyorum kendimi [SKI3].

GATA döneminde devre arkadaşlarım biz kardeş gibiyiz hiçbir şey yok. Gerçekten çok iyi davranıyorlardı bize hiçbir sıkıntı çekmedim ben [SLİ4].

Türk öğrenciler MAP’lara buraya geldiklerinden itibaren her türlü konuda oldukça yardımcı olmaktadır.

İlişkim iyi yani ben ortamları seviyorum kalabalık ortamları da seviyorum. Türk arkadaşım gayet iyi yardımcı yardım ediyorlar yani sıkıntı yok o konularda” [HMOG4].

Askerî öğrenciler arasında biraz daha samimiyet görüyorum burada Türkiye’de yani abi kardeş ilişki gibi gerçekten onu görüyorum [HGK3].

Türk öğrencilere yönelik olumlu tutumlar ve yargılar, programın “kültürel etkileşim” ve “uyum” gibi amaçlarına uygun şekilde gerçekleştiğini göstermektedir.

Yani iyiyiz. İyi bir arkadaşlarımda var. Mezun olup gideceğim için üzüldüğümde o burada iyi bir arkadaşları bırakıp gitmek zorunda kalıyorum o açıdan baya üzülüyorum. O derece iyi bir arkadaşlarım var. Ve çoğu misafirperver Türkler. Mesele tatile çıkmadan önce arkadaşlarımın evinde kalıyorum. Onların evinde kalarak gene ayrı bir anne yemeğini filanda yiyebiliyorum gibi [DKC3].

Türk öğrencilere yönelik olumsuz görüşler ise ağırlıklı olarak SBÜ’deki MAP görüşmelerinde dile getirilmiştir. Olumsuz kanaatlerin temelinde Türk öğrencilerinin kendileriyle arkadaşlık etmekten çekinmeleri, arkadaş olmak istememeleri yer almaktadır.

Benim Türk öğrencilerle arkadaşım çok az var. Daha çok yabancılarla takılıyoruz. Bence Türkler sanki yabancılarla arkadaşlık etmeye çok çekiniyorlar. Çıkıyorlar bizle gelin falan. Bize öyle geliyor. Sanki yabancılarla birbirimizi daha iyi anlıyoruz. O yüzden eğer Türk arkadaşlarım çok az var daha çok yabancılar var. Ben şu an biz şey hastane tarafında eğitim gördüğümüz için orada sivil öğrenci daha çok var. Askeride çok fazla yok ama askerî öğrenciler sanki bizi şey devre olarak görmüyorlar. Nasılsa bunlar ülkelerine gidecekler bundan bizden değiller diye [SKO4].

MAP’ların Türk subayları hakkında görüşleri de genel olarak olumludur. “Öğrenciye değer veriyorlar.” “disiplinliler”, “görevlerine sadık ve çalışkanlar”, “tecrübeliler”, “adaletliler”, “iyi insanlar”, “dürüstler ve vatanseverler”, “öğretiyorlar”, “tecrübe paylaşımı yapıyorlar” şeklindeki ifadeler sıklıkla görüşmelerde dile getirilmiştir. MAP’larla yapılan görüşmelerde Türk subayları hakkında olumsuz bir görüş belirtilmemiştir.

Bir subay vardı aslında hayatımda uzun süre unutmayacağım. Sadece komutanımız değildi babamız gibi davrandı. Ve gerçekten çok sevdim çok saygı duyduk. Adam sadece komutan gibi davranmıyordu bize. İlk başta işini yapıyordu. Konuşuyordu bizimle sonra baba olarak konuşuyordu. Anlamaya çalışıyordu sorunlarımızı çözmeye çalıştı. MAP'larla daha iyi davrandı. Anlıyordu aileden uzaktık. Yani daha yakın oldu bizimle [SAR2].

İlgili personelin MAP'ların kendi aralarında ve Türk subaylarıyla ilişkilerine dair gözlemleri de olumludur. Genel olarak subaylara karşı saygılı oldukları ve kurallara uyum sağlamaya çalıştıkları ifade edilmiştir.

Bu askerlik sonuçta biz onlara öğretiyoruz bize nasıl davranmaları gerektiğini bizim Türk öğrencimiz nasıl davranıyorsa sosyal ortam gereği onlarda uyum sağlıyorlar buna. Bu çerçevede anormal bir şekilde bir davranış sergileyebileceklerini değerdendirim. Sergilediklerinde zaten onu bir disiplin problemi olarak ele alıp neyin sıkıntı yarattığını onlarla değerdendiriyoruz. Çünkü bir askeri okulda okuduğunu oda çok net bir şekilde biliyor [DEYZB].

Bunun yanında bazı Türk subaylar, MAP'ların Türk öğrencilere karşı tutumları ve disiplin konusunda Somali, Kazakistan, Moğolistan, Senegal gibi ülkelerden gelen öğrencilerin özellikle kültürleşme ve uyum konusunda zorlandıkları dile getirilmiştir. Görüşmelerde dile getirildiği üzere Somalili MAP'lar akademik bakımdan ortalamanın altında kalırken akademik açıdan ve uyum açısından Kazakistanlı MAP'lar kabiliyetli olmalarına karşılık Moğolistanlı öğrenciler gibi agresif olmaları sebebiyle uyum ve disiplin sorunları yaşanmaktadır. Türk subaylar Senegalli öğrencileri çok zeki bulmakta fakat birçoğunun Türkiye'ye geldiklerinde bir kültür şoku yaşamaları sebebiyle uyum sorunları yaşadıklarını ifade etmekte.

Şimdi bazı MAP öğrencileri ilk geldikleri zaman şöyle olabiliyor. Fiziksel güce önem verebiliyorlar. Bizim öğrencilerle arada böyle bir çekişmeleri olabiliyor. Arada sürtüşme tarzın tabi ilk zamanlarda oluyor bu. Ama daha sonra bunu da atlatıyorlar çünkü onlar biraz böyle Moğollar olsun ya da başka bir şey olsun şeye göre de değişiyor. Kültürlere göre de değişiyor. Moğol mesela kaba kuvvetle işini çözmeye çalışabilir. Mesela arkadaşıyla bir tartışma yaşadığı zaman kaba kuvvete başvurabilir. Ama ilk zamanlarda oluyor bu tabi ki çünkü ülkesinde böyle çözüyor olabilir sorunlarını daha sonra bunu tıpkı Türk öğrencilerde olduğu gibi yasakları kuralları öğrendikten sonra onlarda uyum gösteriyor [HAYZB].

Türk subaylar MAP'ların hazırlık sınıfında ve 1. sınıfta Türk öğrencilerle kopuk bir süreç yaşadıklarını 2. Sınıftan itibaren yavaş yavaş kaynaştıklarını; kaynaşma sürecinin de ülkelere göre değişiklik gösterdiği ifade etmişlerdir. Türk subayların bir diğer gözlemleri ise MAP'ların izin günlerinde ve serbest zamanlarında kendi ülkelerinden gelen öğrencilerle veya diğer MAP'larla vakit geçirdikleridir.

Daha çok kendi aralarında vakit geçiriyorlar özellikle şey olabilirse iki veya üç öğrenci gelirse bunlar daha çok kendi aralarında konuşuyorlar, görüşüyorlar, vakit geçiriyorlar ama atıyorum her ülkeden birer öğrenci geldi. Bunlarda daha çok kendi MAP'larla birlikte vakit geçiriyorlar. Bu söylediğim özellikle hazırlık sınıfı için geçerli. Özellikle hazırlıktakiler bizim Türk

öğrencileriyle çok vakit geçirmiyorlar. Artık bu ikinci dönemden sonra bizim Türk öğrencilerle konuşmaya başladılar. İkinci dönemden sonra yani bir alışma süreci geçirdikten sonra daha çok vakit geçiriyorlar bizim Türklerle ama ilk başlarda sadece kendi aralarında bir iletişim oluyor [HATĞM].

Süreç / Deneyim

Bu tema altında ilgili personelin ve MAP’ların süreçteki tecrübeleri ele alınmıştır.

Türkiye’deki yabancı askerî eğitim anlayışının ve işleyişinin gelişmesine katkıda bulunacak en önemli aktörlerden birisi bu alanda emek veren kişilerdir. Genel olarak ilgili personelin temel görevi, program kapsamında sürecin yönetilmesi şeklinde özetlenebilir. Bu süreç içerisinde planlama, sevk, koordinasyon ve takip aşamalarının yanında öğrencilerin harp okullarında yaşamış oldukları sorunların çözümlerine yardımcı olmak bulunmaktadır.

MAP şube Dışişleri Bakanlığının belirttiği görev dahilinde, Millî Savunma Bakanlığının ve Genelkurmay Başkanlığının koordinesinde emirlerine uygun olarak dost ve müttefik ülke askerleri personelini yürürlükteki askerî eğitim iş birliği anlaşmalarına uygun olarak işlem tesis etmektedir [DEALB].

MAP’lar ile yapılan görüşmelerde “Türkiye’deki eğitimden nasıl haberdar oldukları”, “Türkiye’ye gelmeden önceki çekinceleri”, “Türkiye’ye gelmeden önceki süreçte harp okulları hakkında düşünceleri”, “Karar verme sürecinde etkili olan unsurların neler olduğu” sorulmuştur.

Birçok ülkede olduğu gibi yabancı askerî eğitimin en önemli hususlardan birisi yabancı ülkedeki potansiyeli yüksek öğrencileri tespit ederek programdan haberdar olmalarını sağlamaktır. Bu kapsamda MAP’lar “kendi ülkelerinin yetkili askerî personelleri tarafından haberdar olduklarını” [SAF2, SK13, HBH2, HGÜ3, HMOG4, HTU4, HSE4, HUR3, HSO2, HAZ3, HKA4, DAR2, DKA4, AKC3, DA23] beyan etmiştir. Bununpeşine “aile bireylerinden ve yakın çevreden duyduklarını” [SUR5, SAR2, SKK6, SLİ4, DGA4, DSO4, HK13, HAF2, HAR2] beyan edenler ve “radyodan duyduklarını” [SKO4, DGA4] beyan edenler gelmektedir. “İnternet aracılığıyla” [SAZ3] haberdar olanlar ise oldukça sınırlı bulunmuştur.

MAP’ların Türkiye’yi tercih etme ya da çekinme sebepleri elbetteki önemlidir. Bu kapsamda “farklı, bilinmeyen ve farklı bir dil olması” [SÜR5, SLİ4, HSE4, HSO2, DGA4] sebebiyle çekindiklerini beyan edenler bulunmaktadır.

Korku yaşamadım ama biraz yani başka ülkeye gitmek bilmediğin bir ülkeye gitmek onun dilinde eğitim almak orası biraz daha korutucu gibi geldi ama sonradan alışıyorsun [HSO2].

Bunun dışında “kültürel farklılıklardan” dolayı [SLİ4, DGA4, HSE4] Türkiye’yi tercih etmekten çekinenler de bulunmaktadır. Bunların dışında “milliyetçilik” [HÜR3] gibi az da olsa dile getirilmiş görüşler de vardır.

Oradaki insanlar nasıl bir insan, yemekler, kültüre farklı mı aynı mı ondan sonra biraz araştırma yaptım internetten [DGA4].

Bunların ötesinde Türkiye’de eğitim gören MAP’lar, Türkiye’ye gelmeden önce harp okullarındaki eğitim hakkında bilgi sahibi değildir [HBH2, HAF2, HKA4, SAR2, HGU3, HMOR4, DGA4, DKC3, DSE2, DKK3].

Tartışma ve Sonuç

MAP programını yürüten muvazzaf subaylar programın amaçlarını, tıpkı farklı ülkelerde uygulanan yabancı askeri eğitim programlarındaki amaçlara benzer değerlendirmektedir. Bunların öne çıkarılması da yumuşak güç ve kamu diplomasisidir. Ordular geleneksel olarak sert güç uygulayan kurumlar olarak görülmüştür ama son dönemlerde orduların da yumuşak güç etkileşimlerine girdikleri görülmektedir (Atkinson, 2014, s. 3). Kamu diplomasisi çerçevesinde yabancı askerî personele yönelik dil öğrenimi, teorik ve uygulamalı askerî derslerden oluşan personel eğitim programları yoluyla ev sahibi ülkenin demokratik ilkeleri, sosyal normları ve askerî değerleri aşılarmaya çalışılır (Karadag, 2016, s. 79). Bu çalışmanın bulgularında da belirtildiği üzere programdan mezun olanların iki ülke arasında dostane ilişkilerin geliştirilmesinde katkıları olabileceği beklenmektedir.

MAP’lar kendilerinden sorumlu olan subayların ya da eğitmenlerin kendilerine farklı, eşit olmayan bir şekilde davranmadıklarını belirtmişlerdir. Bradford (2013, s. 25) askerî personel eğitiminin genellikle şahsi etkileşimlere dayalı olduğunu ve bunun da askerî personel arasındaki “güven hızını” arttırıcı bir süreç olduğunu belirtir. Gerek Türk subaylarına gerekse de Türk subay adaylarına yönelik değerlendirmeler olumlu ifadelerle dile getirilmiştir. Burada genel bir memnuniyetten bahsetmek mümkündür. Bu çalışmada MAP’ların nazarından akademik tecrübe, eğitimin niteliği ve program çıktıları eğitsel çerçevede değerlendirilmemiştir. Mevcut literatür de MAP’ların algılarının bireysel tatmin ve programın etkililiği noktasında değişkenlik gösterdiğini, değerlendirmelerin de sübjektif olacağını göstermektedir (Folks, 2017, s. 13-14).

Waelde and Schwartzman (2011), bugünün subayının aynı anda hem subay, polis, diplomat ve yönetici olması gerektiğini, bunun da [MAP gibi] çok-kültürlü eğitim programları sayesinde farklı kültürleri anlayacak geniş bir bilgiye erişim yoluyla olacağını belirtmektedir. Bu araştırmanın bulguları MAP programının genel olarak Türk öğrencilerin hayata bakış açılarını genişlettiği, farklı kültürleri tanıyarak genel kültürlerini arttırdıklarını, yabancı dil becerilerini geliştirdiklerini göstermektedir. Başka araştırma bulguları MAP programını bitirip kendi ülkesine dönen subay adaylarının öğrendikleri eğitsel çıktılar yanında toplumsal ve kültürel tecrübelerini de paylaştıklarını bildirmektedir (Mujkic, 2012, s. 48).

Yabancı askerî eğitim programlarının en önemli çıktılarından birisi yabancı subayın sınıf arkadaşları ve ilgili kişilerle kurduğu ilişkilerdir. Mujkic ve arkadaşlarının (2018, s. 276) yaptıkları çalışmada IMET (International Military Education and Training) programının nitelikli bir askerî eğitim ve Amerikan kültürüne aşinalık kazandırmasının yanında Amerikalılar ile yabancı subaylar arasında ilişkilerin gelişmesine yönelik de bir işlev gördüğü belirtilmiştir. Bu programların kuruluş dinamiğinde bu ilişkiler kişisel dostluklar olmalarının ötesinde aynı zamanda ülkeler arasında gelecekteki iş birliği, etki ve çıkarların gelişmesini sağlayanlar imkânlar olarak görülmektedir. Bu sebeple gerek eğitim ortamlarında gerekse de okul dışı ortamlarda öğrenciler arasında bağ kurmaya,

ağ oluşturmaya ve sosyalleşmeye büyük önem verilmektedir (Thacker & Lambert, 2014). MAP'ların bir kısmı Türk öğrencilerle çoğunlukla sınıf ortamlarında iyi ve sıcaklıklı ilişkiler geliştirdiklerinden bahsetmişlerdir. Ayrıca Türk öğrencilerin kendilerine Türkiye'ye geldiklerinden itibaren her türlü konuda oldukça yardımcı olduklarını da belirtmişlerdir. Subay adayları arasında kurulan bu ilişkilerin kendi ülkelerine döndükten sonra da sürdürüldüğü bildirilmiştir (Mujkic, 2012).

Soğuk Savaş sonrası ABD'nin yabancı askerî eğitim konusundaki beklentileri ve amaçları süreç içerisinde Çin başta olmak üzere küresel hedefleri olan her ülkeyi etkilemiştir. Bu süreçte yumuşak güç; kamu diplomasisi ve askerî diplomasi, kültürel değişimler çerçevesinde araç olarak kullanılmıştır. Çin örneğinde olduğu üzere her bir ülke, yabancı askerî eğitim programını kendi kültürel kodlarına göre tasarlayarak hayata geçirmiştir. Bu çerçevede resmî beyanlarda dünya barışına ve karşılıklı etkileşime vurgu yapılmış olsa da ülkelerin temel amaçları çok kutuplu bir sistemde daha fazla güvenebileceği ortaklar bulmak ve bu ortakları kendi kültürüne göre eğiterek kendi sisteminin doğru olduğu kanısını kabul ettirmektir. Sadece maddi anlamda milyonlarca dolarlık maliyete sahip olan yabancı askerî eğitimin çıktıları da bu çerçevede çok önemli görülmektedir.

Programın çıktılarının faydalı olabilmesi için ise içselleştirilmiş kültürün ve/veya sistemin savunularak aidiyet duygusunun pekiştirilmesi gerekmektedir. Yabancı askerî öğrenciler açısından değerlendirildiğinde ülkesine dönen askerî personelin tecrübelerini iyi veya kötü şekilde çevresinde var olan kişilerle paylaşmaları o ülke hakkında algıyı şekillendirme gücüne sahiptir. Bu araştırmanın bulgularında da Türkiye tercihini belirleyen en önemli etkenin kendi ülkesindeki ilgili subayın yönlendirmesi olduğu bulunmuştur.

Öğrencilerin Türkiye'ye gelmeden önce var olan eğitimin niteliği ve burada yaşayacakları süreçler hakkında hiçbir bilgiye sahip olmamaları bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. MAP'ların tercih kaynakları dikkate alındığında en önemli unsurun kendi ülkelerindeki subaylar olduğu görülmektedir. Bu figürler de büyük oranda başka bir ülkede MAP olarak eğitim almış subaylardır. Bu sebeple Türkiye'de MAP olarak eğitim almış ve daha sonra kendi ülkesinde subay olmuş öğrenciler bundan sonra Türkiye'yi tercih edecek öğrencilerin en önemli tercih sebebi olarak karşımıza çıkacaktır.

MAP'ların gerek Türk öğrencilere gerekse de ilgili Türk subaylara yönelik olumlu tutumları büyük bir avantaj sunmaktadır. Bu durum hem kültürleşme sürecinde hem de harp okullarına güven tesisinde hayati bir konumdadır. Bu sebeple MAP'lar tarafından dile getirilen olumsuzlukların giderilmesi son derece önemlidir. Harp okullarındaki askerî eğitim sürecinin her bir boyutuna MAP'ların nasıl dâhil edilecekleriyle ilgili çalışmalar yapılması gerektiği söylenebilir. Askerî eğitim sürecinin çıktılara yönelik ödüllendirilmelerde MAP'ların da birer öğrenci olarak sürece dâhil edilmeleri gerektiği görüşülen öğrenciler tarafından dile getirilmiştir.

Okul dışı ortamlarda akran etkisinin arttırılmasına yönelik faaliyetler yapılması da gündeme alınmalıdır. MAP'ların haftasonları ve serbest zamanlarda kendi aralarında zaman geçirmeleri kürtürleşmenin önündeki en önemli engellerden birisi olarak durmaktadır. Kültürel geziler gibi kürtürleşmenin sağlayıcısı olarak uygulanan kimi faaliyetlerin etkileri MAP'lar tarafından oldukça sınırlı, kısmen de işlevsiz bulunmaktadır.

Kaynakça

- Allen, K. W. (2001). China's foreign military relations with Asia-Pacific. *Journal of Contemporary China*, 10(29), 645–662. <https://dx.doi.org/10.1080/106.705.60120075046>
- Ateş, B. (2016). Dış yardımların kamu diplomasisi boyutunda askerî birliklerin rolü: Yeni görevler, yeni kabiliyetler. E. Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve dünyada dış yardımlar içinde* (s. 120–140). Nobel.
- Atkinson, C. (2014). *Military soft power: Public diplomacy through military educational exchange programs*. Rowman & Littlefield.
- Bradford, J. (2013). Waves of change: Evolution in the U.S. navy's strategic approach to disaster relief operations between the 2004 and 2011 Asian Tsunamis. *Asian Security*, 9, 19–37. <https://doi.org/10.1080/14799.855.2013.760983>
- Bu, L. (1999). Educational exchange and cultural diplomacy in the Cold War. *Journal of American Studies*, 33(3), 393–415.
- Cong, C. (2017). *International students' satisfaction with educational service augmenters and their adjustment to the U.S. higher education institutions* (Doctoral Dissertation) Old Dominion University.
- Cope, J. A. (1995). *International military education and training: An assessment*. Institute For National Strategic Studies/ National Defense University.
- Creswell, J. W. (2017). *Eğitim araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi* (H. Ekşi, çev. Ed.). EDAM Yayınları.
- Cull, N. J. (2009). *Public diplomacy: Lessons from the past*. Figueroa Press.
- Folks, J. B. (2017). *Democracy, diplomacy, and higher education: War College institutional effectiveness in promoting democracy and human rights to international military officers* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 11015993).
- Godwin, P. H. B. (2008). The cradle of generals: Strategists, commanders, and the PLA National Defense University. In R. Kamphausen, A. Scobell, & T. Tanner (Eds.), *The "People" in the PLA: Recruitment, training, and education in China's Military* (pp. 317–352). Strategic Studies Institute, U.S. Army War College.
- Jianing, Y. (2014). *Nanjing Army Command College opens Chinese culture classes for foreign military students*. http://eng.mod.gov.cn/DefenseEducation/2014-03/17/content_4550194.htm adresinden erişimiştir.
- Kaplan S., & Lawrence, A. (1980). *Community of Interests: NATO and the Military Assistance Program, 1948–1951*. Washington, D.C.: Office of the Secretary of Defense Historical Office.
- Kara Harp Okulu. (t.y.). *Misafir Askerî Öğrenci Eğitimi*. http://www.kho.edu.tr/map/map_egitimi.html adresinden erişimiştir.
- Karadag, H. (2016). Forcing the common good. *Armed Forces & Society*, 43(1), 72–91. <https://doi.org/10.1177/0095327x16632334>
- Li, M. (2009). Soft power in Chinese discourse: Popularity and prospect. In M. Li (Ed.), *Soft power China's Emerging strategy in international politics* (pp. 21–44). Lexington Books.
- McGee, E. A. (2011). *Military soft power is not oxymoron: Using public diplomacy analytic approaches to examine goals and effects of U.S. Military Educational Exchange Programs*. (Doctoral dissertation) Georgetown University.
- Milli Savunma Üniversitesi Kara Harp Okulu. (t.y.). *Protokol ve İletişim Şube Müdürlüğü*. http://www.kho.edu.tr/map/map_uluslararası%C4%B1_iliskiler_sube.html adresinden erişimiştir.
- Moskos, C. (2004). *International military education and multinational military cooperation*. U.S. Army Research Institute for the Behavioral and Social Sciences (Project No. 611102B74F, March 2004, Virginia).

- Mujkic, E. (2012). *International Military Education and Training Program as a tool of smart power* (Doctoral dissertaion). Graduate Faculty of Auburn University, Auburn, Alabama.
- Mujkic, E., Asencio, H. D., & Byrne, T. (2018). International Military Education and Training: Promoting Democratic Values to Militaries and Countries throughout the World. *Democracy and Security*, 15(3), 271–290. <https://doi.org/10.1080/17419.166.2018.1519802>
- Neuman, W. L. (2007). *Toplumsal araştırma yöntemleri* (S. Özge, çev.). Yayınodası Yayıncılık.
- Nye, J. S. (2017). Yumuşak güç (R. İnan-Aydın, çev.). BB101 Yayınları.
- Nye, J. S., & Keohane, R. O. (1971). Transnational relations and world politics: An introduction. *International Organization*, 25(3), 329–349.
- Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M. J. (1936). Memorandum for the Study of Acculturation. *American Anthropologist*, 38(1), 149–152. <https://doi.org/10.1525/aa.1936.38.1.02a00330>
- T.C. Milli Savunma Bakanlığı. (2019, 5 Temmuz). *Bakan Akar MSÜ'deki Mezuniyet Töreni'nde Konuştu*. YouTube. (2019). 00: 07: 07-00: 08: 00.
- Tao, Z. (2016). *Foreign officers learn more about China in NDU*. http://eng.mod.gov.cn/news/2016-12/09/content_4768255.htm adresinden erişimiştir.
- Taw, J. M. McCoy, W. H. (1994). *International military student training: Beyond tactics* (A RAND NOTE: AD-A282 473, American National Defense Research Institute). Santa Monica.
- Thacker, R. S., & Lambert, P. W. (2014). Low cost, high returns getting more from international partnerships. *JFQ*, 75(4th Quarter), 1–8. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA622231.pdf>
- U. S. Joint Chiefs of Staff, *Foreign Internal Defense – Joint Publication 3-22* (United States,2018), https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/jp3_22.pdf?ver=2018-10-10-112450-103 adresinden erişimiştir.
- United States Foreign Assistance (P.L. 87–195) Act of 1961 as amended, Public Law 87–195; Approved September 4, 1961. Chapter 5-International Military Education and Training sec 544, <https://legcounsel.house.gov/Comps/Foreign%20Assistance%20Act%20Of%201961.pdf> adresinden erişimiştir.
- United States Mutual Educational and Cultural Exchange Act of 1961 as amended, public Law 87256, September 21, 1961. <https://www.govinfo.gov/app/details/USCODE-2014-title22/USCODE-2014-title22-chap33-sec2451> adresinden edinilmiştir.
- Van Oudenaren S., John, B., & Fish, E. (2016). Foreign military education as PLA Soft Power. U.S. Army War College. *Parameters*, 46(4), 105–118.
- Waelde, R., & Schwartzman, R. D. (2011). Leader development for coalition partnership. *Military Review*, November-December, 57–62.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. basım). Seçkin Yayınevi.
- Yüksel, A., Mil, B. ve Bilim, Y. (2007). *Nitel araştırma: Neden, Nasıl, Niçin?* (3. basım). Detay Yayıncılık.